

УДК 369

DOI: <https://doi.org/10.32782/easterneurope.28-14>

СОЦІАЛЬНА РОЛЬ ОСОБИСТОГО СТРАХУВАННЯ У СОЦІАЛЬНОМУ ЗАХИСТІ НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

THE SOCIAL ROLE OF PERSONAL INSURANCE IN SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION IN UKRAINE

Романовська Ю.А.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фінансів,Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету**Снітко І.В.**

студент,

Вінницький торговельно-економічний інститут
Київського національного торговельно-економічного університету**Romanovska Yuliia**Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics**Snitko Iryna**Vinnytsia Institute of Trade and Economics
Kyiv National University of Trade and Economics

У статті досліджено особисте страхування через призму забезпечення соціального захисту населення України. Обґрунтовано зацікавленість держави в розвитку страхових послуг із медичного страхування та страхування життя. Доведено, що розвиток особистого страхування здатен впливати на рівень соціальної напруги в суспільстві. Проаналізований показник проникнення страхування в Україні демонструє низький розвиток страхового ринку. Дослідження різниці між надходженням страхових премій страховими виплатами засвідчило поступове зростання саме медичного страхування. Обґрунтовано, що розвиток медичного страхування в умовах пандемії та локдауну за недостатнього забезпечення витрат на медицину дасть змогу залучати грошові кошти широких верств населення для формування соціальної безпеки громадян.

Ключові слова: особисте страхування, страхування життя, медичне страхування, премії, виплати, медицина, соціальна забезпеченість, соціальна безпека.

В статье исследовано личное страхование через призму обеспечения социальной защиты населения Украины. Обоснована заинтересованность государства в развитии страховых услуг по медицинскому страхованию и страхованию жизни. Доказано, что развитие личного страхования способно влиять на уровень социального напряжения в обществе. Проанализированный показатель проникновения страхования в Украине демонстрирует низкое развитие страхового рынка. Исследование разницы между поступлением страховых премий и страховыми выплатами засвидетельствовало постепенный рост медицинского страхования. Обосновано, что развитие медицинского страхования в условиях пандемии и локдауна при недостаточном обеспечении расходов на медицину позволит привлечь денежные средства широких слоев населения для формирования социальной безопасности граждан.

Ключевые слова: личное страхование, страхование жизни, медицинское страхование, премии, выплаты, медицина, социальная обеспеченность, социальная безопасность.

This article examines personal insurance through the prism of ensuring social protection of the Ukrainian population. The interest of the state in the development of insurance services of medical insurance and life insurance has been substantiated. It was reported that the development of personal insurance is able to influence the level of social pressure in society. The analyzed indicator of insurance penetration in Ukraine demonstrates the low development of the Ukrainian insurance market. The research of the difference between insurance premiums and payments has shown a gradual growth of medical insurance itself. It has been argued that the development of health insurance in

the context of pandemics and disaster, with insufficient funding for health care costs, will make it possible to raise the money of the general population for the formation of social security for the public. The number of insurance companies tends to decrease every year. The reasons for this are: increasing costs of insurance companies to fulfil their obligations, shrinking company assets and untimely payment of premiums, and active life insurance contracts. The highest level of gross premiums is seen in health insurance, which is due to the increasing number of insurance contracts signed. The increase in the number of such contracts decreases the coefficient of frequency of payments to victims, which inevitably leads to an increase in the insurers' profits, as premiums increase and costs fall. Having analyzed the premium income and payments made, there has been an increase in the demand for health insurance and, in particular, for life insurance. However, despite the relatively positive dynamics in the development of private insurance, there are problems in the provision of these services. To effectively address them, it is necessary to introduce ways to solve these problems: Conducting a comprehensive insurance policy among the population, introducing innovative types of personal insurance and micro-insurance for all segments of the population, Ensuring employers' interest in the health of their employees (economic incentives), and supporting healthy competition (balancing mandatory and voluntary insurance).

Key words: *personal insurance, life insurance, health insurance, premiums, benefits, medicine, social security, social security.*

Постановка проблеми. Особисте страхування населення є найважливішим елементом соціальної системи держави, воно дає змогу успішно вирішувати багато суспільних проблем, а також задовольняти потреби фізичних осіб у забезпеченні стійких гарантій захисту їхніх економічних інтересів, збереження добробуту і здоров'я. Створення дієвої системи захисту інтересів громадян, суб'єктів господарювання, держави, підтримання соціальної стабільності суспільства неможливі без ефективного функціонування ринку страхових послуг. Через низький рівень соціального захисту життя та здоров'я громадян України, недостатню фінансову забезпеченість осіб після виходу на пенсію чи втрати працездатності, повільні темпи впровадження пенсійної та медичної реформ, а також з огляду на світовий досвід, що підтверджує необхідність та дієвість даного сектору страхування, вибрана тематика є актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням особливостей, проблем та перспектив розвитку особистого страхування займалися такі вчені, як С. Осадець (розгляд страхового ринку через призму простору, в якому взаємодіють страхові компанії, страховальники, страхові посередники, а також організації страхової інфраструктури), В. Базилевич (особисте страхування як частина фінансового ринку, де формується попит і пропозиція на страхові послуги), а також В. Бігдаш, В. Борисова, С. Булгакова, Н. Внукова, О. Гаманкова, О. Залетов та ін. В їхніх роботах присутні унікальні й ефективні як теоретичні, так і практичні рішення, але, незважаючи на здобутий досвід, актуальними є дослідження сучасного стану страхового ринку та аналіз особистого страхування в умовах його повільного реформування.

Постановка завдання. Мета статті полягає у вивченні та дослідженні ролі особистого страхування в умовах стабілізації соціальної напруги в суспільстві, його аналізі в сучасних умовах, обґрунтуванні напрямів поліпшення розвитку послуг особистого страхування.

Виклад основного матеріалу дослідження.

Однією з галузей страхування є особисте страхування, яке має на меті надання певних послуг фізичним та юридичним особам. Ці послуги передбачають страховий захист застрахованих у разі настання несприятливих подій для їхнього життя і здоров'я [1]. Особисте страхування включає страхування від нещасних випадків, страхування життя, медичне страхування.

Розвиток страхового ринку є похідною соціально-економічного розвитку країни. Зацікавленість держави у розвитку страхування зумовлюється тим, що завдяки йому уможливується підвищення соціального захисту населення і господарюючих суб'єктів, зменшується навантаження на державний бюджет у частині відшкодування непередбачуваних збитків, вирішуються проблеми соціального забезпечення завдяки перенесенню державних соціальних виплат із коштів бюджету на страхові виплати. Розв'язання багатьох проблем, що стоять перед національною економікою, залежить від того, наскільки ефективно функціонує страховий ринок. Саме розвиток особистого страхування здатен впливати на рівень соціальної напруги в суспільстві, таким чином держава делегує частку своїх повноважень щодо забезпечення соціального добробуту кожного окремого громадянина.

Заохочення населення з боку держави до використання страхових послуг, а саме особистого страхування, позитивно вплине не лише на соціально-економічний розвиток суспільства, а й забезпечить сталий розвиток страхової діяльності в Україні, тому страхові компанії є альтернативним рішенням для поліпшення соціального захисту населення. Страхова діяльність бере на себе соціальні зобов'язання держави, а саме: особисте страхування – виплати для пенсіонерів і потенційних сиріт, а медичне – гроші на лікування в разі захворювання. Тому актуальним постає питання щодо зростання послуг особистого страхування громадянам, перспективними напрямками розвитку таких страхових послуг виступають: законодавче забезпечення

обов'язкового страхування кожного громадянина у певних випадках; зацікавлення населення додатковими виплатами або податковими пільгами за умови використання послуг страхових компаній; підвищення рівня соціальної свідомості суспільства; забезпечення прозорості страхового ринку; формування страхової культури на високому рівні, що дасть змогу забезпечити довіру населення до страхових компаній.

Здійснення особистого страхування пов'язане з певними труднощами. Під час його проведення дуже важко, зокрема, правильно оцінити ті ризики, які приймаються на страхування. Через це таке страхування пов'язане з установленням умовної страхової суми, яка лише наближено відбиває збиток, що його може завдати страховий випадок [2–4].

Дослідження ринку страхування життя обґрунтовує його вагомість та важливість у соціально-економічному житті держави. Так, із соціального погляду страхування життя дає змогу мінімізувати витрати у разі втрати здоров'я чи смерті годувальника сім'ї, адже через непрацездатність людина не може самостійно оплатити лікування, тому страхові компанії за незначну плату готові швидко компенсувати всі витрати. Що ж стосується економічної частини, то завдяки ринку страхування життя відбувається залучення інвестицій у державу.

Ринок страхових послуг є другим за рівнем капіталізації серед інших небанківських фінансових ринків (рис. 1).

Кожен із показників поданий станом на 31.12 відповідного року. Із даної гістограми можна побачити, що кількість страхових компаній має тенденцію до зменшення з кожним роком. Причинами цього є: збільшення витратної частини страховиків на виконання своїх зобов'язань, скорочення активів компанії і не своєчасна виплата страхових премій, фіктивні договори зі страхування життя. Також вагомим

чинником стали дії з боку уряду, адже на ринку залишаються лише платоспроможні компанії, а тих, що порушують закони, позбавляють ліцензії та права на здійснення діяльності.

Таблиця 1
Частка валових та чистих страхових премій у відношенні до ВВП

Показники	2016	2017	2018	2019
Частка валових страхових премій у відношенні до ВВП, %	1,5	1,5	1,4	1,3
Частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП, %	1,1	1,0	1,0	1,0

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

За 2017 р. частка валових страхових премій у відношенні до ВВП залишилася на рівні 2016 р. та становила 1,5%; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП за 2017 р. становила 1,0%, що на 0,1 в. п. менше порівняно з відповідним показником 2016 р. За 2018 р. частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,4%, що на 0,1 в. п. менше порівняно з 2017 р.; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилася на рівні 2017 р. та становила 1,0%. За 2019 р. частка валових страхових премій у відношенні до ВВП становила 1,3%, що на 0,1 в. п. менше порівняно з 2018 р.; частка чистих страхових премій у відношенні до ВВП залишилася на рівні 2018 р. та становила 1,0%.

Оптимальне нормативне значення цього показника, що забезпечує безпеку страхового ринку, становить не менше 8% [7, с. 52]. Показник проникнення страхування в Україні демонструє низький рівень частки зібраних премій у ВВП країни. Це означає, що розвиток страхового ринку і рівень його безпеки знаходяться на низькому рівні.

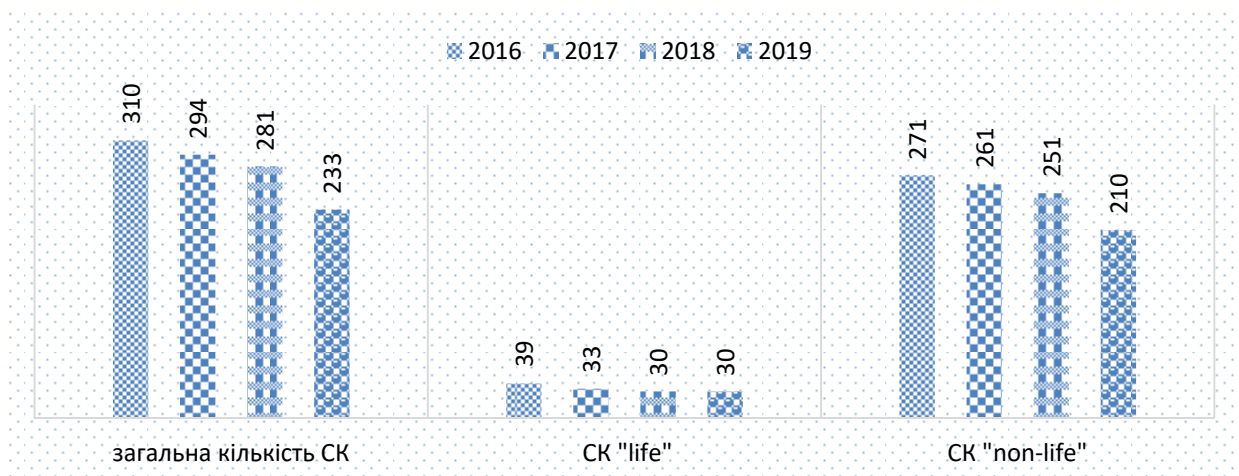

Рис. 1. Страхові компанії в Україні

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

Структура валових та чистих страхових премій зі страхування життя і медичного страхування за 2016–2019 рр.

Вид страхування	Страхові премії, млн грн							
	2016		2017		2018		2019	
	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті
Страхування життя	2 756,1	2 754,1	2 913,7	2 913,7	3 906,1	3 906,1	4 624,0	4 624,0
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	2 355,5	2 280,2	2 881,3	2 673,9	3 486,7	3 243,1	4 470,3	4 268,8

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

Приріст чистих страхових премій за 2017 р. за медичним страхуванням становив 17,3% (393,7 млн грн). Приріст за 2018 р. відбувся так: страхування життя – 34,1%, або 992,4 млн грн, медичне страхування – 21,3%, або 569,2 млн грн. За показниками 2019 р. приріст за видами страхування становить: медичне страхування – 31,6%, або 1 025,7 млн грн, страхування життя – 18,4%, або 717,9 млн грн.

Темпи приросту кількості договорів страхування у 2017 р. порівняно з 2016 р. зросли на 15,3%, а в 2018 р. порівняно з 2017 р. темпи приросту збільшилися на 9,7%, але частка договорів страхування зі страхувальниками – фізичними особами в загальній кількості договорів страхування з 2016 по 2017 р. збільшилася з 69,42% до 94,70%, а з 2017 по 2018 р. показник зменшився з 94,70% до 93,50%. Отже, можна зробити висновок, що загалом попит на страхові послуги поступово зростає.

Збільшення чистих страхових виплат за 2017 р. відбулося за рахунок суттєвого збільшення чистих страхових виплат за договорами медичного страхування – 331,7 млн грн, страхування життя – 138,0 млн грн. У 2018 р. збільшення відбулося так: за договорами медичного страхування – на 423,3 млн грн, за договорами страхування життя – 148,6 млн грн. У 2019 р. за договорами медичного страхування відбулося збільшення чистих страхових виплат на 507,9 млн грн та спад чистих страхових виплат зі страхування життя – на 129,0 млн грн.

Найвищий рівень валових страхових виплат спостерігається з медичного страхування, що зумовлено зростанням кількості укладених страхових договорів. Збільшення кількості таких договорів зменшує коефіцієнт частоти виплат постраждалим, що безпосередньо забезпечує зростання прибутку страховиків, оскільки зростають обсяги премій, а витрати падають. Порівняно з високими темпами зростання кількості укладених договорів темпи зростання кількості страхових випадків, за якими прийнято рішення про здійснення страхових виплат, обсягів страхових виплат стабільні, без істотних коливань. Рівень валових виплат зі страхування життя порівняно з іншими видами особистого страхування є найменшим, що пояснюється довгостроковістю договорів і настанням страхових випадків (наприклад, дожиття) – на 10–20 років [8, с. 136].

Загальну ситуацію по страхових преміях і виплатах за 2016–2019 рр. зображено на рис. 2 та 3.

Збільшення рівня страхових виплат за умови зростання страхових премій є позитивним явищем на страховому ринку. Проаналізувавши надходження страхових премій та здійснених страхових виплат, можна стверджувати про збільшення попиту на послуги з медичного страхування й особливо зі страхування життя.

Станом на 31.12.2019 величина зміни резервів із страхування життя становила 1 016,9 млн грн, що на 1,4 млн грн менше порівняно з попереднім роком та на 33,9 млн грн більше порівняно

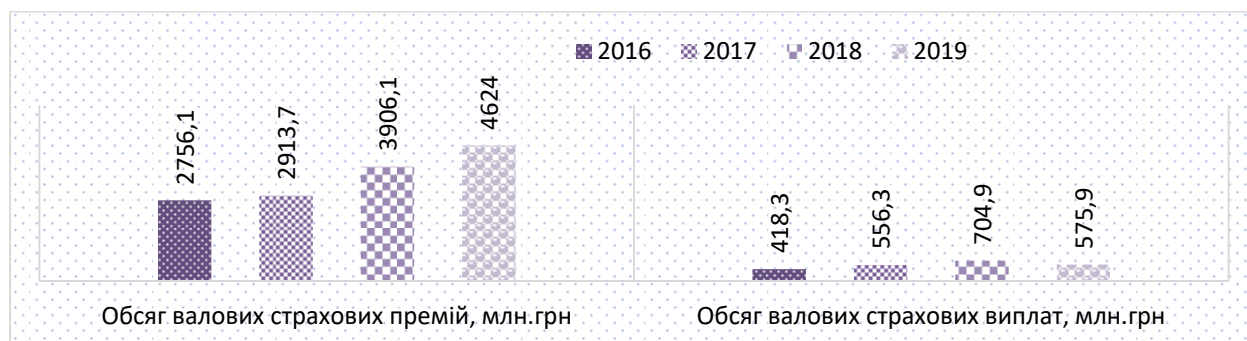

Рис. 2. Динаміка страхових премій та страхових виплат зі страхування життя за 2016–2019 рр.

Джерело: сформовано за даними [3; 4]

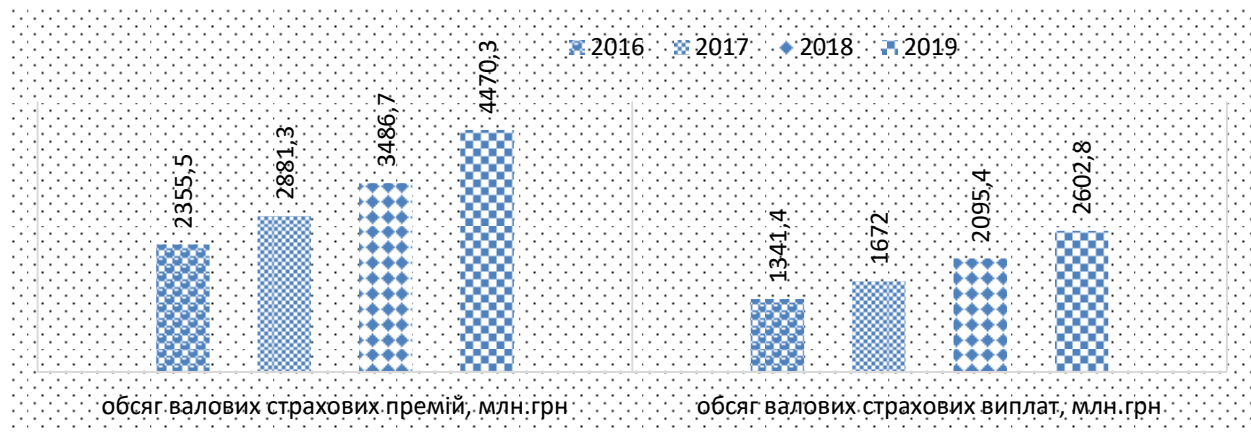

Рис. 3. Динаміка страхових премій та страхових виплат із медичного страхування за 2016–2019 рр.

Джерело: сформовано за даними [3; 4]

Таблиця 3

Структура валових та чистих страхових виплат зі страхування життя і медичного страхування за 2016–2019 рр.

Вид страхування	Страхові виплати, млн грн							
	2016		2017		2018		2019	
	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті	Валові	Чисті
Страхування життя	418,3	418,3	556,3	556,3	704,9	704,9	575,9	575,9
Медичне страхування (безперервне страхування здоров'я)	1 341,4	1 339,9	1 672,0	1 671,6	2 095,4	2 094,9	2 602,8	2 602,8

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

з відповідним періодом 2017 р. Основна частина величини зміни резервів зі страхування життя сформована за іншими договорами накопичувального страхування, а саме 898,9 млн грн.

У структурі активів, якими представлені резерви зі страхування життя, відбуваються зміни за рахунок:

- обсягу коштів, вкладених у цінні папери, що емітуються державою;
- обсягу коштів у банківських вкладах (депозитах);
- обсягу грошових коштів на поточних рахунках.

Зростання страхових резервів пояснюється збільшенням надходжень валових страхових платежів.

За підсумками 2019 р. сім СК «Life» отримали від'ємне значення приросту резервів зі страхування життя на загальну суму 76,1 млн грн, що пов'язано з достроковим розірванням договорів страхування. Приріст резервів зі страхування життя становив 1 093,0 млн грн. Найбільший приріст страхових резервів зі страхування життя (понад 100 млн грн) відображено чотирма страховими компаніями «Life» у розмірах 574,3 млн грн, 169,6 млн грн, 146,4 млн грн та 122,3 млн грн (52,5%, 15,5%, 13,4% та 11,2% від загального приросту резервів відповідно).

Особисте страхування є важливим складником соціального розвитку держави. Відповідні страхові послуги дають змогу збільшити соціальну захищеність громадян, формують масштабні інвестиційні ресурси, що забезпечує національний розвиток у різних сферах економіки. Саме розвиток медичного страхування в умовах пандемії та локдауну за недостатнього забезпечення витрат (табл. 5–7) на медицину дасть змогу залучати грошові кошти широких верств населення для формування соціальної безпеки громадян.

Із 2015 р. частка загальних витрат на охорону здоров'я у ВВП та відсоток у загальному бюджеті зменшилися, основною причиною такого різкого скорочення державного фінансування в період 2012–2019 рр. було зменшення видатків Пенсійного фонду. Також із роками обсяг коштів, що виділяються на охорону здоров'я, зменшився і як частка ВВП, так і як відсоток від загальних витрат. Порівняно з консолідованими видатками видатки центрального уряду різко впали після кризи 2014–2015 рр., що вплинуло й на зменшення фінансування програм охорони здоров'я. Зокрема, протягом періоду 2015–2020 рр. Частка витрат на охорону здоров'я (включаючи цільові трансфертні платежі) продовжила своє скорочення з 11% до 9,6%.

Таблиця 4

Зміна резервів зі страхування життя за 2017–2019 рр.

Показники	2017	2018	2019	Темпи приросту	
	млн грн			2018/2017	2019/2018
Величина зміни резервів зі страхування життя, у тому числі яка відповідає:	983,0	1018,3	1016,9	3,6	-0,1
інвестиційним доходам, що застосовуються для розрахунку страхових тарифів	227,1	246,1	264,4	8,4	7,4
індексації розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за офіційним індексом інфляції	62,1	83,5	64,8	34,5	-22,4
частині інвестиційного доходу від розміщення коштів резервів зі страхування життя, що залишилася після передбачених ст. 9 Закону України «Про страхування» обов'язкових відрахувань у математичні резерви та вирахувань витрат страховика на ведення справи	314,2	372,5	615	18,6	65,1
загальному обсягу збільшення розмірів страхових сум та (або) страхових виплат (бонусів), які визначено за іншими фінансовими результатами діяльності згідно з договорами страхування, що передбачають участь страхувальника в інвестиційному доході страховика	25,7	30,2	29,6	17,5	-2,0
величині зміни розмірів страхових сум та (або) страхових виплат за договорами страхування, грошові зобов'язання за якими визначено у вільноконвертованій валюті або розрахункових величинах	58,7	23,1	-102,3	-60,6	-542,9

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

Таблиця 5

Видатки державного бюджету України на охорону здоров'я за 2016–2020 рр.

Рік	Розмір видатків	% від загального розміру видатків
2016	12456,3	1,82
2017	16729,1	1,99
2018	22617,9	2,29
2019	38561,6	3,59
2020	89053,5	8,40

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

Таблиця 6

Пріоритети консолідованих видатків (усі державні рівні), 2016–2020 рр.

	Видатки як % ВВП					Видатки як % зведеного бюджету				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Охорона здоров'я	3,2	3,4	3,3	3,2	3,0	9,0	9,7	9,3	9,4	9,2

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

Таблиця 7

Пріоритетні видатки центрального уряду (включаючи трансферти), 2016–2020 рр.

	Видатки як % ВВП					Видатки як % державного бюджету (включаючи трансферти)				
	2016	2017	2018	2019	2020	2016	2017	2018	2019	2020
Охорона здоров'я	2,4	2,6	2,5	2,5	2,5	8,4	9,4	8,9	9,1	9,6

Джерело: сформовано за даними [5; 6]

Порівняно із середнім показником країн – членів Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) Україна виділяє значно меншу частку бюджету на охорону здоров'я. Частка загальних бюджетних видатків, виділених на охорону здоров'я в Україні, майже на 5% нижча, ніж у країнах ОЕСР [9].

Галузь особистого страхування – це не лише масштабне інвестиційне джерело в економіку держави, а й потужне підґрунтя формування соціальної безпеки населення, яка дає змогу вирішувати суспільні проблеми. Велике значення цієї галузі зумовлює необхідність розвитку послуг особистого страхування в Україні (табл. 8).

Таблиця 8

Напрями розвитку послуг особистого страхування в Україні

Державні заходи	Заходи страхових компаній
Упровадження закону про обов'язкове медичне страхування для всіх громадян	Забезпечити пакети страхових послуг різного фінансового рівня
Формування та реалізація механізму державної підтримки соціально значущих видів страхування	Вчасно та в повному обсязі здійснювати страхові виплати
Посилення контролю над страховими компаніями, які здійснюють свою діяльність недобросовісно, та притягнення їх до відповідальності	Зацікавити заможне населення залучати грошові кошти в страхові компанії вітчизняного ринку
Залучення інвестиційних ресурсів у сферу страхування	Здійснювати свою діяльність максимально прозоро та чесно для забезпечення довіри з боку населення

Висновки. Проаналізувавши загальну ситуацію особистого страхування в Україні, можна зробити висновок, що воно займає доволі вагоме місце на страховому ринку України. Як по страхових преміях, так і по страхових виплатах питома вага особистих страхових послуг у страховому портфелі України становить 22–29%, поступаючись лише автострахованню.

Варто відзначити, що медичне страхування розвивається найбільш швидкими темпами (ураховуючи премії, виплати та рівень виплат), аніж страхування життя. Але, незважаючи на достатньо позитивну динаміку роз-

витку особистого страхування, існує певна проблематика у сфері надання даних послуг. Для ефективного їх подолання потрібно запровадити шляхи пом'якшення даних проблем: проведення роз'яснювальної страхової політики серед населення, введення інноваційних видів особистого страхування та мікрострахування для всіх верств населення, забезпечення зацікавленості роботодавців у збереженні здоров'я своїх працівників (економічні стимули), підтримка здорової конкуренції (балансування обов'язкових і добровільних видів страхування).

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Про страхування : Закон України від 04.10.2001. URL: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (дата звернення: 05.01.2021).
2. Особисте страхування в Україні. URL: <https://forinsurer.com/public/07/02/19/2882> (дата звернення: 21.12.2020).
3. Аналіз страхового ринку. Національна комісія, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг. URL: <https://nfp.gov.ua> (дата звернення: 10.01.2021).
4. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 18.12.2020).
5. Фрич А. Напрями вдосконалення ринку особистого страхування в Україні. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 21(1). С. 276–283.
6. Кузик А.В., Русул Л.В. Ринок страхування життя в Україні: проблеми і перспективи розвитку. *Економіка*. 2014. № 5. С. 5–13.
7. Крупка М., Приймак І., Вишивана Б. Роль соціального й особистого страхування у забезпеченні суспільного добробуту в Україні. *Світ фінансів*. 2020. № 3(64). С. 51–64.
8. Бас-Юрчишин М.А. Функціонування медичного страхування у загальнодержавному і регіональному вимірах: проблеми та передумови розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2018. Вип. 5(133). С. 134–140.
9. Бюджетний простір для системи охорони здоров'я в Україні. URL: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf (дата звернення: 23.12.2020).

REFERENCES:

1. Pro strakhuvannia: Zakon Ukrainy vid 04.10.2001 r. Available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/> (accessed 05 January 2020).
2. Osobyeste strakhuvannia v Ukraini. Available at: <https://forinsurer.com/public/07/02/19/2882> (accessed 21 December 2020).
3. Analiz strakhovoho rynku: Natsionalna komisiia, shcho zdiisniue derzhavne rehuliuвання u sferi rynkiv finansovykh posluh. Available at: <https://nfp.gov.ua> (accessed 10 January 2020).
4. Natsionalnyi bank Ukrainy. Available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (accessed 18 December 2020).
5. Frych A. (2015) Napriamy vdoskonalennia rynku osobystoho strakhuvannia v Ukraini [Directions of perfection of market of the personal insurance are in Ukraine]. *Ekonomichnij analiz*, vol. 21 (1), pp. 276–283.

6. Kuzyk A.V., Rusul L.V. (2014) Rynok strakhuvannia zhyttia v Ukraini: problemy i perspektyvy rozvytku [Market of life-insurance in Ukraine: problems and prospects of development]. *Ekonomika*, no. 5, pp. 5–13.

7. Krupka M., Pryimak I., Vyshyvana B. (2020) Rol sotsialnoho y osobystoho strakhuvannia u zabezpechenni suspilnoho dobrobutu v Ukraini [A role of social and personal security is in providing of public welfare in Ukraine]. *Svit finansiv*, no. 3(64), pp. 51–64.

8. Bas-Yurchyshyn M.A. (2018) Funktsionuvannia medychnoho strakhuvannia u zahalnodержавnomu i rehionalnomu vymirakh: problemy ta peredumovy rozvytku [Functioning of medical insurance in the national and regional measuring: problems and pre-conditions of development]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy*, vol. 5 (133), pp. 134–140.

9. Biudzhetni prostir dlia systemy okhorony zdorovia v Ukraini. Available at: https://www.euro.who.int/_data/assets/pdf_file/0003/463872/UKR-Budgetary-space-for-health-ukr.pdf (accessed 23 December 2020).